

**10 02 22 ЯЗЫКИ НАРОДОВ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН ЕВРОПЫ, АЗИИ, АФРИКИ,
АБОРИГЕНОВ АМЕРИКИ И АВСТРАЛИИ**
**10 02 22 LANGUAGES OF FOREIGN COUNTRIES PEOPLES OF EUROPE, ASIA,
AFRICA, NATIVES OF AMERICA AND AUSTRALIA**

УДК 811

ББК 81. 2 Точ-1

**ВУСЪАТИ ВАЗИФАҲОИ ҲИССАҲОИ
НОМУСТАҚИЛИ НУТҚ ДАР АСРИ
XIII (дар заминаи
«Гулистон» - и Саъдӣ)**

Кӯрғонов Зоҳид Дехқонович,
н.и.филол, дотсенти кафедраи забони
тоҷикии ДДХ ба номи акад. Б. Гафуров
(Тоҷикистон, Хучанд)

**РАСПИРЕНИЕ ФУНКЦИЙ
ВСПОМОГАТЕЛЬНЫХ ЧАСТЕЙ
РЕЧИ В ЯЗЫКЕ XIII В. (НА
ПРИМЕРЕ «ГУЛИСТАНА» СААДИ)**

Кургонов Зоҳид Дехканович,
к.филол.н., доцент кафедры таджикского
языка ХГУ им. акад. Б.Гафурова
(Таджикистан, Худжанд)

**EXTENSION OF THE FUNCTIONS
OF NON-SUFFICIENT PARTS OF
SPEECH IN THE XIII-TH CENTURY
(ON THE EXAMPLE OF SAADI'S
“GULISTON”)**

Kurgonov Zokhid Dekhkanovich, candidate of
philological sciences, Associate Professor of the
Tajik language department under KhSU named
after academician B. Gafurov (Tajikistan,
Khujand) **E-MAIL:** suhanvar1983@mail.ru

Калидвожаҳо: ҳиссаҳои номустақили нутқ, пешоянд, хелҳои пешоянд, пасоянд,
пасоянди -ро, пайвандак, ҳиссача, «Гулистон» - и Саъдӣ

Мақола ба шарҳи маъноҳои грамматикӣ ҳиссаҳои номустақили нутқ (дар доираи пешояндҳо, пайвандакҳо ва ҳиссачаҳо), ки ба вазифаи якдигар дар яке аз асарҳои ахлоқии асри XIII, ки бо номи «Гулистон» машҳур аст, рабт дорад. Таъкид гардидааст, ки то ин дам ба масъалаи мазкур ба ҷуз қайдҳои ҷудогона, ки танҳо дар лугатномаҳо мушоҳида мегардад, тадқиқоти густарда сурат нагирифтааст. Соҳиби мақола бо таъки ба маводи фактологӣ мутааллиф васеъшавии вазифаҳои ҳиссаҳои номустақили нутқ, аз ҷумла пешояндҳо («дар» ба вазифаи «ба сӯи», «барои» ба вазифаи «ба сабаби»), пасояндҳо («-ро» ба вазифаи пешоянди «аз»), пайвандакҳо («аммо» ба вазифаи пайвандаки «лекин», «ҳам» ба вазифаи «низ»), ҳиссачаҳо («магар» ба вазифаи ҳиссачаи «ое») ва пайвандаки «балки»-ро ба риштаи таҳқиқ қашидааст.

Ключевые слова: вспомогательные части речи, предлоги, виды предлогов, послелogi,
послелог -ро, союзы, частицы, «Розовый сад» Саади

Статья посвящена анализу грамматических смыслов вспомогательных частей речи (в пределах предлогов, союзов и частиц), функционально заменяющих друг друга, в известном этическом произведении XIII - «Гулистане» Саади Ширази. Подчеркивается, что за исключением отдельных разрозненных замечаний и соображений авторов толко-

вых словарей и одной статьи, данная проблема осталась вне поле зрения таджикских языковедов. На основе богатого фактологического материала из «Гулистана» Саади раскрывается приобретение дополнительных функций предложениями («дар» в функции «ба суи»; «барои» - «ба сабаби»), послелогоми («ро» в функции предлога «аз»), союзами (союз «аммо» в функции союза «лекин», «ҳам» в функции частицы «низ»), частицами («магар» в функции частицы «оё» и союза «балки»).

Key words: non-sufficient parts of speech, kinds of prepositions, postpositions, postposition –ро, conjunctions, particles, “Rosy Garden” by Saadi

The article dwells on the analysis of grammatical senses in non-sufficient parts of speech (in the boundaries of prepositions, conjunctions and particles) functionally replacing one another in the well-known ethical work “Guliston” written in the XIII-th century by Saadi Shirazi. It is underscored that excluding separate odd remarks and considerations belonging to the authors of interpretation dictionaries and one article the problem in question remained beyond the viewpoints of Tajik linguists. Proceeding from the rich factological material of Saadi’s “Guliston”, the author reveals additionally acquired shades of meaning in reference to prepositions (“gap” in the function of “ба суи”; “барои” - “ба сабаби”), to postpositions (“ро” in the function of the preposition “аз”), to conjunctions (the conjunction “аммо” in the function of the conjunction “лекин”, “ҳам” in the function of the particle “низ”, to particle “магар” in the function of the particle “оё” and the conjunction “балки”).

Дар сурати дуруст наомӯхтани таърихи инкишофи забон муайян сохтани манзараи кунунӣ ва ташаккули минбаъдаи он ғайриимкон аст.

Аз ин рӯ, мавриди таҳқиқ ва омӯзиш қарор додани осори назмиву насрии куҳан дар ошкор сохтани вижагиҳои забонии ҳамон давр басо муҳим ва қобили таваҷҷӯҳ аст.

Аз ҷониби пажӯҳишгарон осори зиёди аҳди бостон мавриди баррасӣ ва таҳқиқоти ҷиддӣ қарор гирифтааст, ки натоиҷи он тариқи монография ва кутубу мақолоти ҷудоғона мунташир шудааст. Ба ҳайси далел метавон тадқиқоти илмии забоншиносон С.Ҳошимов «Хусусиятҳои лексикии «Гулистон»-и Саъдӣ», А.Давронов «Хусусиятҳои забонии «Қобуснома»-и Унсурмаолии Кайковус», А.Ҳасанов «Хусусиятҳои луғавии «Худуд-ул-олам», Қ.Мухторӣ «Вижагиҳои луғавию услубии осори манзуми Рӯдакӣ», Д.Фозилов «Хусусиятҳои лексикии «Сафарнома»-и «Носири Хисрав», Х. Раупов «Хусусиятҳои лексикӣ ва грамматикӣ вожаҳои иқтибосии арабӣ дар «Наводир-ул-вақоъ»-и «Аҳмади Дониш», М.Насруллоев «Иқтибосоти арабӣ дар насри Убайди Зоконӣ», З.Мухторов «Лексикаи ирфонии газалиёти Саной», О.Қосимов «Лексикаи «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ», С.Расулов «Хусусиятҳои луғавӣ ва услубии назми Накибхон Туғрал», М.Мирмуҳаммедова «Хусусиятҳои луғавии назми Камоли Хучандӣ» ва дигаронро зикр кард.

Таҳқиқи ҳиссаҳои номустақили нутқ ҳарчанд дар заминаи осори мазкур аз ҷониби забоншиносони номбурда мавриди пажӯҳишҳои вижа қарор гирифтааст, аммо як масъалаи муҳими он, яъне ба вазифаи ҳамдигар истифода гардидани ин аносири луғавӣ аз назари онҳо пинҳон мондааст. Лозим ба ёдоварист, ки ба масъалаи мавриди таҳлил ба ҷуз як мақолаи арзишманди профессор А.Ҳасанов то имрӯз дар забони тоҷикӣ ягон тадқиқоти ҷашмрас, ба истиснои баъзе қайдҳои ҷудоғона, ба назар намерасад. Таҳқиқи вазифаҳои гуногуни ин унсурҳои луғавӣ дар кашфи маонии матнҳои насриву назми аҳди бостон ва муосир мадад мекунад. Бо назардошти ин

масъала забоншинос А.Хасанов дуруст қайд кардааст, ки «... маҳз аз доираи муошират берун мондани ин гуна вазифаҳои чунин аносири луғавӣ (ҳиссаҳои номустақили нутқ – Қ.3.) боиси ба хонандаи имрӯз душворфаҳм шудани мазмуни мисраъ ё байти шоир гаштааст» (8, с.463).

Лозим ба ёдоварист, ки, аз рӯи мушоҳидаи мо, шарҳи унсурҳои ёвари сервазифа аз ҳама бештар дар «Луғатнома» - и Деххудо ба назар мерасад. Аз ин рӯ, инчониб низ мақолаеро бо унвони «Унсурҳои ёвари сервазифа дар «Луғатнома» - и Деххудо» ба нашр расонид, ки масоили меҳварии он шарҳу тавзеҳи ҳиссаҳои номустақили нутқ дар ин фарҳангномаи ҷомеъ мебошад (ниг.3).

«Гулистон» - и Саъдӣ дар радифи асарҳои машхуртарини олам қарор дорад, ки тамоми пажӯҳишгарони дунё ба ин нукта итминон ҳосил кардаанд. Бино ба андешаи доктор Гуломхусайни Юсуфӣ «шуҳрати Саъдӣ ва каломии ӯ қарнхост аз марзҳои Эрон ва забони форсӣ фаротар рафта ва дар Аврупо низ...» (11, с.23).

Як назари иҷмолӣ ба ин шохасар аз дидгоҳи тобишҳои маъноии унсурҳои ёвари сервазифа ошкоркунандаи он аст, ки истифода ва қорбурди чунин аносири луғавӣ дар асари мавриди таҳлил якхела набуда, дар мавридҳои хосса тобишҳои нави маъноӣ зоҳир кардаанд. Ҳамчунин бояд гуфт, ки на ҳамаи ҳиссаҳои номустақили нутқ дар зоҳир қардани маъно ва вазоифи гуногун таносуби ягона доранд. Қисме аз онҳо зиёдтар тобиши маъноӣ пайдо қарда бошанд, дастаи дигараш камтар аст.

Дар «Грамматика ...» ҳангоми забти вазифа ва сохти морфологии пешояндҳо ба шаш гурӯҳ тасниф шудани онҳо зикр шудааст (1, с.286 – 278). Пешоянди «дар» ба ҳайси пешоянди аслии сода дохил шуда, истифодаи он ҳамчун муродифи пешоянди аслии содаи «ба» нишон дода шудааст (1, с.292).

Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки истифодаи пешоянди «дар» танҳо ба вазифаи «ба» маҳдуд нашуда, доираи он фаротар аз ин аст. Масалан, дар ин байт:

Бад аз ту малозу малчае нест,

Ҳам дар ту гурезам, ар гурезам! (11, с.189).

Чунонки маълум аст, дар шохиди мазкур пешоянди «дар» ба вазифаи пешоянди номии изофии таркибии «ба сӯи» истифода шудааст.

Пешоянди аслии содаи «барои» ба вазифаи пешоянди таркибии номии «ба сабаби» истифода шудааст:

Ҳоҷӣ ту нестӣ, шутур аст аз барои он – к

Бечора хор мехӯраду бор мебарад (11, с. 244).

Ҳангоми забти пешоянди мазкур дар «Луғатнома» -и Деххудо ба маъноӣ дар боло ишорашуда чунин далел аз «Гулистон» - и Саъдӣ оварда шудааст: «Подшоҳ аз **барои** дафъи ситамкорон аст ва шихна барои хунхорон» (2, ҷ.10, с.814). Аммо дар нусхаи «Гулистон» (ниг.11) - е, ки аксарияти маводи фактологиямонро мо аз он фароҳам овардем, ин мисол ба гунаи зайл омадааст: «Шоҳ аз **бахри** дафъи ситамкорон аст ва шихна барои хунхорон ва қозӣ маслаҳатҷӯи тарророн. Ҳаргиз ду ҳасми ба ҳаққ розӣ, пеши қозӣ наравад» (11, с.311). Ҳамин тариқ, дар мисоли дуюм пешоянди мавриди таҳлил ба гунаи «бахри» омада бошад ҳам, вазифаи нави маъноӣ қасб накардааст.

Пасоянди аслии «– ро» низ мисли пешояндҳо дар асари мавриди назар тобишҳои зиёди маъноӣ пайдо қардааст. Аз рӯи мушоҳидаи мо он бештар ба вазифаи пешояндҳои аслии омадааст. Масалан, дар се далели зерин пасоянди мазкур ба вазифаи пешоянди аслии содаи «ба» омадааст:

«Бечора дар он ҳолати навмедӣ малик**ро** дашном додан гирифт ва сақат гуфтан, ки гуфтаанд, «ҳар кӣ даст аз чон бишӯяд, ҳар чӣ дар дил дорад, бигӯяд» (11, с.45). «Лукмон**ро** гуфтанд: – Адаб аз кӣ омӯхтӣ? Гуфт: –Аз беадабон; ҳар чӣ аз эшон дар назарам нописанд омад, аз фили он парҳез кардам» (11, с.115). «Чавонмард**ро** дар чанги тотор чароҳате ҳавл расид. Касе гуфт: фулон бозаргон нӯшдору дорад. Агар бихоҳӣ, бошад, ки дарег надорад. Гӯянд, он бозаргон ба бухл маъруф буд (11, с.148).

Ба вазифаи пешоянди содаи аслии «аз» омадани ин пасоянд дорои вижагиҳои алоҳида аст, ки муаллифи асар на дар ҳама маврид чунин амалро раво дидааст: «Ду дарвеши хуросонӣ мулозими суҳбати якдигар сафар карданд: яке заиф буд, ки ҳар ба ду шаб ифтор кардӣ ва дигаре қавӣ, ки рӯзе се бор хӯрдӣ. Қазо**ро** бар дари шаҳре ба тӯҳмати ҷосусӣ гирифтор омаданд ва ҳар ду**ро** ба хонае карданду дар ба гил бароварданд» (12, с.63). «Мардумозор**ро** ҳикоят кунанд, ки санге бар сари солихе зад. Дарвешро мачоли интиқом набуд» (11, с.76). «Ҳаким**ро** пурсиданд:–Аз саховату шуҷоат кадом беҳтар аст? Гуфт: –Он киро саховат аст, ба шуҷоат ҳочат нест» (11, с.140).

Аз пешояндҳои аслии сода боз ба вазифаи «барои» омадани ин пасоянд мушоҳида мешавад: «Миннат Худой**ро** азза ва чалла, ки тоаташ мучиби курбат аст ва ба шукр андараш мазиди неъмат» (11, с.24).

Бояд гуфт, ки пасоянди «-ро» танҳо ба вазифаи ҳиссаҳои номустақили нутқ наомада, инчунин он барои баёни бандаки изофӣ (- и) низ меояд. Шоҳиди зерин далели ин даъво мебошад: «Султон**ро** дил аз ин сухан ба ҳам баромад ва об дар дида бигардонид ва гуфт: –Ҳалоки ман авлотар аст аз хуни бегуноҳе рехтан» (11, с.77).

Ба мисли пешоянду пасояндҳо дар «Гулистон» - и Саъдӣ пайвандакҳо низ тобишҳои хоссаи худро доранд. Аз рӯи мушоҳидаи мо пайвандакҳои тобеъкунанда дар асар зиёдтар тобишҳои нави маъноӣ зоҳир кардаанд. Аммо пайвандакҳои пайваस्तкунанда низ ҳарчанд камтар тобиши маъноӣ зоҳир намудаанд, ба ҳар ҳол ба назар мерасанд.

Дар мисоли зерин пайвандакҳои пайваस्तкунандаи ҳилофии «аммо» ҳамчун синоними пайвандакҳои «лекин» омадааст: «**Аммо** ба эътимоди саати ахлоқи бузургон, ки чашм аз авойиби зердастон бипӯшанд ва дар ифшои цароӣ кехтарон нақӯшанд, калимае чанд ба тариқи ихтисор аз наводиру амсолу шеру ҳикоёту сияри мулуки мозӣ, раҳимаҳуму-л-лоҳ, дар ин китоб дарҷ кардем ва бархе аз умри гаронмоя бар ӯ харҷ» (11, с.42).

Дар баробари ба вазифаи якдигар истифода шудани пайвандакҳои пайваस्तкунанда, инчунин ба вазифаи пайвандакҳои тобеъкунанда низ истеъмом мегарданд. Чунончи дар шоҳиди зерин: «Гар чаври шикам нестӣ, ҳич мурғ дар доми сайёд наофтодӣ. **Балки** сайёд худ дом наниҳодӣ. Ҳакимон дер-дер хуранду обидон нимсер ва зоҳидон садди рамақ ва чавонон то табақ баргиранду пирон то арақ бикунанд» (11, с.287). Дар мисоли овардашуда пайвандакҳои пайваस्तкунандаи ҳилофии «балки» ба вазифаи пайвандакҳои тобеъкунандаи ҳамроҳии «ба иловаи ин ки» омадааст.

Пайвандакҳои пайваस्तкунандаи «ҳам» бошад дар ду далели зерин ба вазифаи ҳиссаҳои таъкидии «низ» омадааст: «Мудаббирони мамолики он тараф дар дафи мазаррати эшон мушоварат ҳамекарданд, ки агар ин тоифа **ҳам** бар ин насақ рӯзгоре мудовамат намоянд, муковамат мумтани гардад» (11, с.49). «–Акнун сиёҳ, туро бахшидам, канизакро чӣ кунам? Гуфт: –Канизак сиёҳро бахш, ки нимхӯрдаи ӯ **ҳам** ӯро шояд» (11, с.93).

Дар далели зерин пайвандаки пайваस्तкунандаи мазкур ба вазифаи ҷонишини муштараки «якдигар» омадааст: «Шабе дар хидмати падар, раҳмату-л-лоҳи алайх, нишаста будаму ҳама шаб дида бар **ҳам** набаста ва мусҳафи азиз бар канор гирифта ва тоифае гирди мо хуфта» (11, с.102). Бояд гуфт, ки дар нусхаи «Гулистон» - е, ки соли 1986 – ум нашр шудааст, таркиби «бар ҳам» ба гунаи якҷоя, яъне «барҳам» (12, с.43) омадааст.

Пайвандакҳои тобеъкунанда, ҷунонки гуфта омад, нисбат ба пайвандакҳои пайваस्तкунанда тобиши зиёди маъноӣ зоҳир кардаанд. Яке аз пайвандакҳои тобеъкунандаи муштарак «ки» мебошад. Дар мисоли зерин он ба вазифаи пайвандаки тобеъкунандаи шартӣ «агар» омадааст: «Қаҳбайи пир аз нобакорӣ чӣ кунад, **ки** тавба накунад ва шихнаӣ мазул аз мардумозорӣ?» (11, с.312).

Яке аз наводироти баёни Саъдӣ дар он зоҳир мешавад, ки пайвандаки мазкур дар баробари он ки ба вазифаи пайвандакҳои тобеъкунанда омадааст, инчунин барои иҷрои функсияи пайвандаки пайваस्तкунандаи хилофӣ «балки» низ мушоҳида мегардад:

*Агар худ бардарад пешонийи тил,
На мард аст он, **ки** дар вай мардумӣ нест (11, с.135).*

«Ҳокистар насабе оӣ дорад, ки оташи ҷавҳари улвист, валекин ҷун ба нафси худ хунаре надорад, бо хок баробар аст ва қимати шакар на аз най аст, **ки** он худ хоссиёти вай аст» (11, с.290).

Пайвандаки «ки» ба вазифаи пешояндҳо, аз ҷумла пешоянди содаи аслии «аз» низ мавриди истифода қарор гирифтааст:

*Тарки эҳсонӣ хоҷа авлотар,
К-эҳтимоли ҷафоӣ баввобон!
Ба таманноӣ гӯшт мурдан беҳ,
Ки тақозои зишти қассобон! (12, с.147).*

Лозим ба ёдоварист, ки пайвандаки тобеъкунандаи «ки» дар «Гулистон» - и Саъдӣ танҳо функсияи ҳиссаҳои номустақили нутқро иҷро накарда, ба вазифаи ҳиссаҳои мустақили нутқ, аз ҷумла зарфи тарзи амали «ноғох//ноғохон» низ омадааст: «Ман аз шароби ин сухан маст ва фузолаи қадаҳ дар даст, **ки** равандае бар канори маҷлис гузар кард ва даври охир дар ӯ асар кард (11, с.106).// Мо дар ин ҳолат, **ки** ду хинду аз паси санге сар бароварданд ва қасди қитоли мо карданд. Ба дасти яке ҷубеу дар бағали он дигар кулӯхкӯбе» (11, с.249).

Пайвандаки тобеъкунандаи «ҷун» ба вазифаи ҷонишини саволии «чӣ гуна?; чӣ тавр?» омадааст:

*Кунун, **ки** рафтиву нурсидияи, **ки** **ҷун** уфтод?
Миён бубанду ҷу мардон бигир думби хараи! (11, с.296).*

«Дарवेशи заифҳолро дар хушкии тангсол мапурс, **ки** **ҷунӣ**, илло ба шартӣ он, **ки** марҳами решаш биниҳӣ ва маълуме пешаш» (11, с.296).

Пайвандаки тобеъкунандаи «то» ба вазифаи пайвандаки тобеъкунандаи «ки» низ омадааст:

*Умри гаронмоя дар ин сарф шуд,
То чӣ хӯрам сайфу чӣ нӯшам шито.
Эй шиками хира, ба тойе бисоз,
То нақунӣ пушт ба хидмат дуто (11, с.90).*

Дар яке аз қасидаҳои Саъдӣ пайвандаки тобеъкунандаи «то»-ро ба вазифаи пайвандаки тобеъкунандаи таркибии сабабии «дар натиҷаи; бад-ин сабаб» овардааст, ки онро Обид Шукурзода дар поварақ ба тариқи мисол зикр намулдааст:

*Номи неки рафтагон зойи макун,
То бимонад номи некат пойдор (11, с. 94).*

Доктор Муҳаммад Муин хангоми забти маонии пайвандаки «то» ду шоҳидеро меоварад, ки яке ба вазифаи пайвандаки таркибии тобеъкунандаи микдории «ҳар қадар»: «Мазан то тавонӣ бар абру гирех,/Ки душман агарчи забун, дӯст бех» буда, дигаре ба вазифаи ҳиссаҷаи таъкидии «зинҳор»: «Зи соҳиб гараз то сухан нашнави, /Ки гар кор бандӣ пушаймон шавӣ» (4, с.988) омадааст.

Ҳиссаҷаҳо низ мисли пайвандақҳо ва пешояндҳо ба вазифаҳои гуногун омадаанд. Ин навъи калимаҳо танҳо дар осори Саъдӣ дорои функсияҳои зиёд набуда, дар осори широни дигар ҳам мушоҳида мешавад. Бино ба ақидаи муҳаққиқи эронӣ Фардинпур Нейматуллоҳ ҳиссаҷаи «магар» дар ашъори Ҳофиз тобишҳои зиёди маъноӣ дошта, «барои баёни истисно, барои истидрок, баъзе ҷоҳо қайди пурсиш... аст» (5, с.69).

Ҳиссаҷаи «магар» дар асари мавриди назар танҳо ба вазифаи аслии худ наомада, инчунин ба вазифаи ҳиссаҷаҳои саволии «оё»: «Гуфт: –Эй малик, чу гирд омадани халқе мучиби подшоҳист, ту мар халқро парешон бароӣ чӣ мекуни? *Магар* сари подшоҳӣ қардан надорӣ?» (11, с.56) ва «иттифоқан» омадааст:

*Яке аз дӯстони мухлисро
Магар овози ман расид ба гӯш (11, с.119).*

Дар мавриди дигар ҳиссаҷаи мавриди таҳлил вазифаи пайвандаки пайваस्तкунандаи ҳилофии «балки» - ро иҷро кардааст:

*Эй, ки панҷоҳ рафту дар хобӣ,
Магар ин панҷ рӯз дарёбӣ (11, с.32).*

Хулоса, истифодаи унсурҳои ёвари сервазифа дар «Гулистон» - и Саъдӣ ҳамгуну ҳамсон набуда, онҳо дорои тобишҳои вижае мебошанд, ки кашфи маонии ин ҳиссаҳои номустақили нутқ, дар ошкор сохтани ҳадафи аслии каломии ин адиби номвар кумак хоҳад расонд.

Пайнавишт:

1. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик. Ҷилди 1. – Душанбе: Дониш, 1985 – 356 с.
2. Деҳхудо А. Лугатнома/А.Деҳхудо. Ҷилдҳои 1 – 50. – Техрон: Муассисаи иттиҳорот ва ҷопи Донишгоҳи Техрон, 1328.
3. Қўрғонов З. Унсурҳои ёвари сервазифа дар «Лугатнома» - и Деҳхудо//Қамоли одамӣ. – Хучанд, 2016. – С.260 - 274.
4. Муин М. Фарҳанги форсӣ/М.Муин. Ҷ.1. – Техрон: Чопхонаи сипеҳр, 1371. – 1472 с.
5. Фардинпур Н. «Магар» дар газалиёти Ҳофиз//Қайҳони фарҳангӣ. – Техрон, 1382. - №202.- С.68 – 70.
6. Фарҳанги забони тоҷикӣ. Ҷ.1.–М.: Советская энциклопедия, 1969.–951 с.
7. Фарҳанги забони тоҷикӣ. Ҷ.2.–М.: Советская энциклопедия, 1969.–947 с.
8. Ҳасанов А. Унсурҳои ёвари сервазифа дар осори Абдураҳмони Ҷомӣ//Маводи ҷамоиши байналмилалии «Ҷойгоҳи Мавлоно Абдураҳмони Ҷомӣ дар муқолаҳои фарҳангӣ (Хучанд, 3 – 4 ноябри соли 2014)». – Хучанд: Нури маърифат, 2014. – С.460 – 473.

9. Ҳошимов С. Хусусиятҳои лексикии «Гулистон» - и Саъдии Шерозӣ. *Рисола барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ.*–Душанбе, 1972.–215 с.
10. Ҳошимов С. Баъзе хусусиятҳои синонимҳо дар «Гулистон» - и Саъдии Шерозӣ // *Масъалаҳои филологияи тоҷик.*–Душанбе: УДТ, 1971.- С. 19–27.
11. Шерозӣ С. *Гулистон/С.Шерозӣ. (Бар асоси масъаҳ ва табъи шодравон Муҳаммадали Фурӯғӣ (бо маънии вожаҳо ва шарҳи ҷумлаҳои байтҳои душвор). Мурағатӣ ва баргардони матн Обиди Шакурзода.* – Душанбе, 2009. – 345 с.
12. Шерозӣ С. *Гулистон/С.Шерозӣ. Тартибдиҳандаи матн Саҳобиддин Сиддиқов.*- Душанбе, 1986. – 134 с.

Reference Literature:

1. *The Grammar of Modern Tajik Literature Language. V. 1.* – Dushanbe: Knowledge, 1985. – 356 pp.
2. *Dekhudo A. Dictionary// A. Dekhudo. VV. 1-50.- Tehran. Publishing-house of Tehran University. 1328 hijra*
3. *Kurgonov Z. Polyfunctional Auxiliary Elements in Dekhudo's Dictionary // Collection of articles.* –Khujand, 2016. –pp. 260-274
4. *Muin M. Persian Dictionary. // M. Muin V.1. – Tehran: "Sipekhr" printing-house. 1371 hijra. – 1472 pp.*
5. *Fardinpur M. "Magar" in Khafiz's-Gazelles // Universal Culture. – Tehran, 1382 hijra, №202. –pp. 68-70*
6. *Dictionary of the Tajik Language. V.1. –M.: Soviet Encyclopedia, 1969. – 951 pp.*
7. *Ibidem. V.2. – 947 pp.*
8. *Khasanov A. Polyfunctional Auxiliary Verbs in Abdurakhmon Djami's Creation. Materials of the international conference "The Place of Abdurakhmon Djami in the Dialogue of Cultures" (khujand, November 3-4, 2014). – Khujand. Light of Englishtenment, 2014. – pp. 460-473*
9. *Khoshimov S. Lexical Peculiarities of "Guliston" by Saadi Sherozi. Candidate dissertation in philology // Issues of Tajik Philology. – Dushanbe, 1972. – pp. 215 pp.*
10. *Khoshimov S. Certain Peculiarities of Synonyms in Saadi Sherozi's "Guliston" // Issues of Tajik Philology. – Dushanbe: Tajik State University. – pp. 19-27*
11. *Sherozi S. Guliston // S. Sherozi (On the Basis of Mukhammadali Furughi's Edition (with Commentaries of Difficult Words, Sentences and Beyts). Compilation and transposition of the text by Obid Shakurzoda. – Dushanbe, 2009. – 345 pp.*
12. *Sherozi S. Guliston // S. Sherozi. Compilation of the text by Sakhobiddin Siddikov. – Dushanbe, 1986. – 134 pp.*